

gués retengut; donchs no te'n gloriegs cant no-y est *tombat*, per tal que Déus no t'i lex caure», Eiximenys (*Dones*, § 254, f° 178v2, mss. A i B).

Aquest significat partí de la noció de davallar un cos rodolant pendent avall, que pel seu pes, topant amb el sòl, fa sentir un so fondo, imitat amb la síl·laba *TUMB*¹, amb una *u* que davant nasal i en tal combinació síl·làbica fou més o menys oberta, mantenint-se com a *u* en algunes llengües i tornant-se *o* en la major part: cast. *tambar*, port., cat. i oc. *tambar*, fr. *tomber*, it. *tombolare*, angl. *tumble*. El sentit o almenys el matís es desvià poc o molt en diverses direccions: el cos podia copejar rodolant avall, o giravoltant de pla, i allò podia consistir en un daltabaix d'un cop —caiguda directa (fr. *tomber* p. ex.) amb un sol cop fort— o rodolant amb cops successius més lleus (angl. *tumble*, cast. *caer dando tumbos*) o bé girant-se cap a un costat damunt terra (cast. *tumbarse*).

La llengua catalana participà de diverses accepcions entre aquestes, les unes en comú amb la francesa (el català antic *tambar* que ja hem vist, supra, amb al tres descabdellaments afins a aquest), o més pròximes, si bé distintes, a les cast., però tirant més cap a la idea de 'girar' en general, sense caure etc.; tot això podia presentar-se com a intr., però també intervingué aviat la construcció causativa, que conduí a fer-lo també transitiu, en les diverses accs., o bé a usar-lo sobretot com a participi passiu.

Els significats i accepcions tirant a la idea giratòria també apuntaren en la nostra llengua des d'antic. Així en construcció causativa o transitiva, ja el veïem amb el paper de 'desviar', pròpiament 'fer girar', en una carta oficial de 1396 redactada per la ploma elegant de BMetge, donant instruccions per evitar una invasió d'aventurers transpirenaics: «que en cas que les dites companyes haguessen propòsit de venir en aquestes parts, ho volgués *tambar*, tant com en ell seria» (ed. Riq., p. 108). Això en l'ús actual ho tenim prolongat en frases com una d'EmVilanova, amb el matís de fer tirar cap a tal o tal lloc, fer que un cavall, p. ex., giri, o que un objecte es presti a això o allò: «—¿Com ha dit que se'n deya d'allò que vostè estudia? —Enginyer. —Ingi...? Corren una mena de noms més estranys, que costa molt de *tambar*-hi la llengua...; no, perquè si ell m'ho preguntava...», EmVilanova (*Escenes Barc.*, p. 16).

En cat. central avui és sobretot 'girar' intr.: «les grosses roques / --- / a l'aigua entretinguda / obliguen a *tambar*, / com a trena argentada / ---», JoPijoan (*Cançoner* XIII, p. 33). O bé *tambar-se* («jo el cridava, va sentir-me i es va *tambar*», Bna. i pertot); també 'capgirar-se, invertir-se'; escriu un vell torosí: «Qui no ha vist a mossèn Fita passejant-se pels claustros --- Ai, mossenye, mossenye! --- des de que vostè va dir esta trista vall de llàgrimes, juraria que la ciutat nostra s'ha *tombat* com un budell», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 58). Igualment es pot construir posant-li el camí com a subjecte: «El camí *tomba* en cerca del bosc ---», Coromines (*J. de St. Pol*, O. C., 815b2f.).

O bé, llavors, posant-li com a compl. directe un ac-

cident del terreny: «han *tombat* la Punta i caminen cap a Morer ---», id. (id., 834a15); «Segueixo pujant per una regió pedregosa, i no trigo a girar-me per a guaitar --- obiro serres i més serres --- rublertes de bosc a banda i banda. *Tombo* un coll i-m trobo altre cop enmig de prats --- al cim d'una roca, i com formant-ne part, s'està 'l pastor ---», Massó Torr. (*Vagant per la Muntanya*, en *Croquis P. 2* I, 14). Figuradament: «Ja ets home, la teva joventut *tomba* els trenta anys, entre la negra forra dels teus cabells, un fil de planta comença a blanquejar», Coromines (*Vida Austera* II, § 5, O. C., 706b); «--- Els entregà vint duros. —Lluís, teniu --- com a vós us poden faltar, aquí us els porto; potsé, a còpia de cuidados, *tombareu* l'hivern, y si *tombeu* l'hivern, molt dintre fóra que no us hi adobásseu! ---», Pons Mass. (*L'Auca de la Pepa* XIII, p. 208); «En Sardà, l'Yxart, l'Oller, ---: escriptors que per a nosaltres, que encara no havíem *tombat* els vint anys, eren autors coneguts, ---», MassóT (*50 Anys Vida Lit.*, 14.10f.).

Quant a les accs. afiliades a la idea de caiguda, en cap ús no ha restat més general i permanent com en forma de participi *tombat* 'ateratrat, que hom ha tirat per terra': «les monges / --- / paren travetes / e fan cembells / a jovencells / e hòmens sants / --- / Angelical / és l'hom carnal, / de carn exint, / en carn vi vint, / e no *tombat*, / coinquinat / en tal ruina / ---», JRoig (*Spill*, 5625); «En dita cambra y à quatre caxas *tombadas*, sense panys ni claus, ab las armas del Capítol ---» Sitges, a. 1606 (*BABL* II, 17). «Veieu, veieu? --- / la llum d'aquell ponent! / Mireu els troncs, *tombats* per la ventada... / Sentiu, sentiu? Roseguen els castors / ---», JoPijoan (*El meu Maragall*, p. 7, v. 13).

I pot ser 'ajaçat' sense aterrar: «Sembla que era ahir / que dins el misteri de l'ombra florida, / *tombats* en la molsa, / passàvem les hores millors de la vida / ---», Alcover (*Relíquies*, v. 21, O. C., p. 21). Però també en les formes personals del verb: «allavors, com plogut del cel, vingué un tronxo a *tambar*-li el barret, promoguent una riota general», MrnVayreda (*Sang Nova* IV, § 2, p. 257). «Mentres la picotxa, lo perpal i les barrines *tomben* les muralles i portals, per a exemple de la ciutat», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 127).

En aquest ús és més del cat. occid. que de l'ús barc., però té bastanta extensió, per a 'derruir' edificis: «Lo Molí de Lla-Dalt ja és *tombat* de vell» Torres de Segre (1964). Però potser enlloc és tan vivaç com a les Pitiüses: «Potser encara veureu sa casa: si no ho han *tumbat*» StCarles de Peralta; serrats amunt de Jesús hi ha l'indret conegut per *Torre Tombada*; «jo no el deixaria *tumbat* es pi aquest» StRafel de Forca; «el Molí d'en Simon avui l'han *tumbat*» Formentera (1963); «El lladoner --- quant jo era nin --- just davant el portal forà, amb --- la socota tant foradada y buida que hi jugava dedins amb altres infants y mos servia de caseta --- me pens qu'una ventada el va *tambar*», Jo Rosselló (*Manyoc*, 131).

I figuradament és d'ús familiar, pertot 'fer perdre el curs a un estudiant; les oposicions, a un concursant':